

PLAN INZET MIDDELEN VERNELLING ENERGIETRANSITIE

Aanleiding

Op initiatief van Provinciale Staten heeft in 2022 een onderzoek plaatsgevonden naar Financiële Instrumenten voor Vernelling van de Energie Transitie (FIVET). Het onderzoek richtte zich op systemische knelpunten in de energietransitie die kunnen worden opgelost met financiële instrumenten. Het onderzoek is uitgevoerd door Fakton Energy en TNO. Het onderzoeksrapport en het addendum zijn op 10 februari 2023 opgeleverd en op 22 februari aan Provinciale Staten gepresenteerd en overhandigd. Een statenbrief over dit onderwerp stond 10 mei 2023 op de agenda van de commissie Milieu en Mobiliteit.

In het Coalitieakkoord 2023-2027 Aan de slag voor Utrecht is onder hoofdstuk 6.2 de volgende afspraak opgenomen "We investeren aanzienlijk in de versnelling van de energietransitie. Deze investering is mede gericht op het aantrekken van landelijk en Europees budget (cofinanciering), fondsvorming en garantstelling". In de financiële paragraaf in hoofdstuk 12 is een bedrag opgenomen van € 50 mln. voor investeringen en fondsen.

In de Strategische College Agenda (SCA) is dit initiatief als nummer 27 opgenomen. Daarover is afgesproken: "We maken een plan voor de verdeling van de middelen over de verschillende thema's en bijbehorende financiële instrumenten. We zoeken daarbij naar mogelijkheden voor cofinanciering vanuit landelijke en Europese fondsen".

Uitkomsten onderzoek FIVET

Er zijn 43 thema's onderzocht die kansrijk zijn voor versnelling. Het rapport formuleert mogelijkheden voor aanvullende financiële instrumenten bij de volgende systemische knelpunten:

1. aanleg, beheer en onderhoud en exploitatie van transportleidingen en lokale warmtenetten
2. verduurzaming van de gebouwde omgeving door grootschalige isolatie aanpak
3. toepassen van thermische zonnepanelen (PVT) door vastgoedeigenaren
4. opslag van elektriciteit en gebruik van energyhubs voor flexibiliteit in het elektriciteitsnet
5. distributie en opslag van groengas.

Knelpunt 1 bevat de transportleidingen en de lokale warmtenetten. Omdat de aanpak van deze 2 onderdelen van de warmtetransitie sterk verschilt is dit thema opgesplitst in 2 knelpunten: enerzijds transportleidingen, anderzijds warmtenetten.

Het rapport wijst erop dat de energiemarkt op veel fronten erg dynamisch is: energieprijzen fluctueren, er ontstaan nieuwe inzichten uit pilots, er bestaat nog onzekerheid over financieel instrumentarium vanuit het Rijk en er zijn innovaties die grote impact kunnen hebben op het toekomstige energiesysteem. Daarom wordt in het rapport geadviseerd om bij het gebruik van dit rapport bij de beleidsvorming en de uitwerking van de adviezen, een check op actuele ontwikkelingen uit te voeren. Door de onderzoekers is aangegeven dat er ook mogelijkheden zijn voor het financieren van collectieve duurzame energieopwekking. Vanuit de actuele ontwikkelingen is ondersteuning in de financiering van de ontwikkeling van collectieve duurzame energieopwekking toegevoegd aan de benoemde knelpunten.

Selectie van thema's voor versnelling energietransitie

Bij de geïdentificeerde systemische knelpunten zijn meer mogelijkheden voor financiële instrumenten benoemd dan er effectief ontwikkeld en ingezet kunnen worden binnen de financiële en organisatorische kaders. Dit vraagt om het maken van keuzes. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Bijdrage aan de strategische zwaartepunten van de energietransitie zoals opgenomen in het coalitieakkoord, te weten 1) lokale duurzame opwek, 2) verminderen netcongestie en 3) isolatie en duurzame warmte.
- Instrumenten zo veel mogelijk revolverend inzetten.
- Volledige inzet van de financiële middelen in de periode 2024 tot en met 2027.
- Mate waarin een multiplier kan worden gecreëerd door aantrekken van middelen Rijk/EU en bedrijfsleven.
- Landelijke, provinciale en gemeentelijke rollen.
- Impact die de instrumenten, naast de primaire focus op energietransitie, kunnen hebben op meerdere provinciale beleidsdoelen.
- Gebruik van bestaande structuren zodat financiële instrumenten snel en tegen lage kosten kunnen worden geïmplementeerd.

Bij het maken van afwegingen is ook gekeken naar de keuzes die andere provincies maken bij het ondersteunen van de energietransitie. Op basis van het bovenstaande zijn vier versnellingsthema's geselecteerd:

1. ondersteuning lokale publieke integrale warmtebedrijven
2. omgaan met netcongestie
3. grootschalige aanpak isolatie
4. grootschalige elektriciteitsopwekking

Voor de thema's thermische zonnepanelen, warmtetransportleidingen en distributiestructuur groen gas geldt dat deze minder goed aansluiten op de strategische zwaartepunten. De ontwikkeling van deze thema's is ook nog niet zo ver dat ze in de komende 4 jaar versneld kunnen worden en dat een multiplier op provinciale investeringen kan worden gerealiseerd. De provincie beschikt om die reden ook nog niet over uitvoeringsinstrumenten die gebruikt kunnen worden. Om genoemde redenen worden hiervoor nu geen versnellingsinstrumenten voorgesteld.

Voor het merendeel van de genoemde systemische knelpunten geldt dat ze zeer actueel zijn en dat er op korte termijn dringende behoefte is aan aanvullend financieel instrumentarium. Een uitzondering daarop is de ondersteuning van de lokale publieke warmtebedrijven. Dit thema wacht nog op besluitvorming rond de Wet collectieve warmte, en de partijen die in dit thema actief zijn, beraden zich nog op hun rol en strategie. Voor de ondersteuning van de ontwikkeling van collectieve publieke warmtenetten vindt een nadere verkenning plaats. Provinciale Staten zijn hierover geïnformeerd met een [Statenbrief](#) van 27 februari 2024. Besluitvorming over de rol van de provincie Utrecht en de financiële aspecten daarvan volgt na deze nadere verkenning naar verwachting in het voorjaar van 2025.

In een deel van de oplossing voor de knelpunten voor netcongestie kan het energiefonds Utrecht op de korte termijn voorzien. Voor de langere termijn zijn aanvullende financiële middelen en aanpassingen in de verordening en statuten van het Energiefonds Utrecht nodig. Een voorstel daarvoor wordt in het najaar van 2024 voorgelegd.

Om deze reden zijn de plannen voor deze financiële instrumenten voor deze specifieke thema's geen uitgewerkte onderdelen van dit plan.

Innovatie is een belangrijk aspect in de energietransitie. Met betrekking tot innovatie is in het rapport het advies gegeven om niet de ontwikkeling van innovaties maar juist de toepassing van innovaties in projecten te ondersteunen. Het programma energietransitie en de ROM Utrecht werken al intensief samen aan de uitvoering van een innovatieroadmap Slim geïntegreerd energiesysteem. De ROM Utrecht verstrekt bedrijfsfinanciering voor

startups en scale-ups. Voor de ontwikkeling van innovaties is subsidie beschikbaar vanuit de EU, het Rijk en de USET.

Hieronder worden voor de 4 thema's de financiële instrumenten en de omvang ervan beschreven en samengevat. Daarna wordt een overzicht gegeven van de omvang van de financiële instrumenten, de fasering en de risicobeheersing.

Ondersteuning lokale publieke integrale warmtebedrijven

Vanwege de nieuwe Wet Collectieve Warmte met publiek eigenaarschap voor lokale integrale warmtenetten als uitgangspunt, is onderzocht wat de ondersteuningsvraag is van gemeenten en hoe de ondersteuning het beste kan worden georganiseerd. Dit sluit aan op het Coalitieakkoord en onderwerp 32 op de Strategische College Agenda, waarin is opgenomen dat de mogelijkheden voor een provinciaal warmtebedrijf worden onderzocht en dat de financiering van een mogelijke deelname in een warmtebedrijf onderdeel is van dit aanvullend financieel instrumentarium. In IPO-verband is afgesproken dat provincies een aanjaagrol vervullen voor het tot stand brengen van publieke warmtebedrijven.

De provincie heeft [onderzoek](#) gedaan naar de rol die zij het beste kan vervullen. Daaruit is naar voren gekomen dat Utrechtse gemeenten concrete plannen hebben voor nieuwe warmtenetten met 36.000 aansluitingen en dat ze het beste geholpen zijn met een provinciaal ondersteuningsbedrijf dat lokale warmtebedrijven kan ondersteunen in de fase van onderzoek, ontwikkeling en exploitatie. Daarvoor kan de provincie samenwerken met een staatsdeelneming en een netbeheerder. In het onderzoek is berekend dat er financiële instrumenten nodig zijn voor:

- Revolverend fonds voor ontwikkelingen voor de ontwikkelfase van warmtenetten van € 2,4 mln.
- Bijdrage aan de opstartkosten van een warmteondersteuningsbedrijf van € 1,8 mln.
- Een bijdrage van € 3,2 tot € 9,5 mln. in het eigen vermogen van lokale warmtebedrijven.

Op 27 februari 2024 hebben GS besloten dat een [nadere verkenning](#) naar het oprichten van een Utrechts Warmte Ondersteuningsbedrijf (UWO) kan worden uitgevoerd. In de eerste fase van deze nadere verkenning wordt een voorstel voor een intentieovereenkomst tussen de beoogde samenwerkingspartners uitgewerkt. Ook wordt de omvang van de financiële instrumenten onderbouwd. Bij een positief besluit hierover van GS dit najaar wordt een samenwerkingsovereenkomst voorbereid die de basis is voor de oprichting van het UWO en besluitvorming door PS in het voorjaar van 2025.

Bij de besluitvorming over de samenwerkingsovereenkomst zal ook de besluitvorming over het beschikbaar stellen van de benodigde financiële middelen worden betrokken. In het totaaloverzicht van de lasten dat verderop in dit document is opgenomen, zijn ook de voorlopige kosten voor dit thema opgenomen gebaseerd op de uitkomsten uit het eerdergenoemde onderzoek naar rolneming van de provincie bij publieke warmtenetten.

Omgaan met netcongestie

Investeringsleningen netcongestiemaatregelen

Op het moment dat het onderzoek naar aanvullend financieel instrumentarium (FIVET) werd geïnitieerd, was er alleen congestie op teruglevering van (duurzame) elektriciteit aan het netwerk. Inmiddels is er ook congestie op afname van elektriciteit. Daarmee raakt de netcongestieproblematiek onder andere ook de woningbouwopgave. De noodzaak voor congestie-oplossingen groeit. In recente publicaties van de netbeheerders wordt gewezen op de snelgroeiende omvang van de congestieproblematiek. Door het ministerie van EZK zijn adviezen uitgebracht over grootschalige batterijsystemen en de rol bij congestie op teruglevering (mei 2023). Daarna volgden berichten over afnamecongestie (oktober 2023) en te overwegen noodmaatregelen voor congestiemanagement (maart 2024). Eind april gevolgd door een kamerbrief over de noodmaatregelen om congestie op kleinverbruik aansluitingen te voorkomen. Daaruit komt naar voren dat een breed scala aan congestiemaatregelen nodig zal zijn, zeker in de provincie Utrecht. Belangrijke componenten daarin zijn slim laden, slimme aansluitingen, energieopslag en energyhubs.

Het onderwerp netcongestie is in korte tijd uitgegroeid tot een belemmering die provinciebreed en opgave-overstijgend gevoeld wordt. De maatschappelijke noodzaak voor het vinden van oplossingen wordt steeds groter. Oplossingen voor netcongestie zijn niet alleen nodig om de energietransitie doorgang te laten vinden, maar ook om

andere belangrijke beleidsdoelen zoals bijvoorbeeld woningbouw, economische ontwikkeling en de mobiliteitstransitie in de provincie Utrecht mogelijk te maken.

Voor netcongestieoplossingen heeft de Rebel groep (april 2024) in beeld gebracht welke mogelijkheden er zijn om met financieel instrumentarium bij te dragen aan batterijoplossingen voor onder andere bedrijven. Door recente ontwikkelingen en de aangekondigde noodmaatregelen wordt naast een groeiende vraag naar batterijen ook een vraag naar andere oplossingen verwacht met regelbaar vermogen voor de balancering van het elektriciteitsnet. Congestie-oplossingen voor bedrijven maken mogelijk ook transportcapaciteit vrij voor vormen van woningbouw. Uit het onderzoek komt naar voren dat met name MKB bedrijven, maatschappelijke organisaties en nieuw te vormen energyhubs met financieel instrumentarium geholpen kunnen worden. De investeringen in congestieoplossingen worden voor het merendeel uit het eigen vermogen of via de banken gefinancierd. Naar verwachting zal dat in 25% van de gevallen niet mogelijk blijken door gebrek aan eigen vermogen en door een leningomvang en risicoprofiel waarvoor geen bancaire leningen worden verstrekt. Het Energiefonds Utrecht is al actief in het aanbieden van financiële instrumenten voor duurzaamheidsleningen aan de genoemde doelgroepen.

Uit het onderzoek komt naar voren dat er momenteel circa 1000 aanvragen voor netverzwaringen voor de genoemde doelgroepen zijn gedaan. Deze organisaties worden nu dus geconfronteerd met netcongestieproblemen. Daarbij wordt rekening gehouden met vroegtijdige reserveringen die uiteindelijk niet tot uitvoering komen en wordt een inschatting gemaakt van de groei van de aanvragen voor de komende jaren. Ook is er een inschatting gemaakt van de omvang van de investeringen die gedaan moeten worden om met beperkte netcapaciteit toch verder te kunnen gaan met verduurzaming en uitbreiding van (bedrijfs)activiteiten. Specifiek voor batterijoplossingen is dit circa € 10 miljoen. Daarbij is een marge van € 5 miljoen naar boven en naar beneden genoemd. Vanuit de provinciale netcongestie-opgave worden daarnaast aanvullende financieringsvragen verwacht voor noodoplossingen voor woningbouw, bestaande gebouwde omgeving en bedrijventerreinen. Gezien de snel groeiende problematiek wordt een marge van € 3 miljoen naar boven aangehouden op de gerapporteerde € 10 miljoen en ook € 3 miljoen voor de financiering van noodoplossingen. De inschatting is dat er de komende 4 jaar circa € 16 miljoen aan kapitaal nodig is. Hiermee worden 400 maatschappelijke instellingen en mkb bedrijven ondersteund die een netverzwaring nodig hebben, plus een aantal projecten die gebruik moeten maken van noodoplossingen.

Dit kapitaal kan worden verstrekt in de vorm van rentedragende leningen die vanuit een revolverend fonds worden verstrekt. Door gebruik te maken van een garantstelling is de financiële impact voor de provincie beperkt. Het plan is om voor de uitvoering van dit instrument het Energiefonds Utrecht te gebruiken. Er is al eerder gebruik gemaakt van een garantstelling om dit fonds met een vergelijkbaar bedrag te financieren. De ervaringen daarmee zijn positief en door de inzet van het Energiefonds Utrecht kan gebruik worden gemaakt van een goed ingericht analyse- verstrekking- en risicomangement-proces waardoor de leningen op korte termijn kunnen worden aangeboden. Voor een garantstelling wordt een bijdrage aan het weerstandsvermogen berekend voor het afdekken van het risico dat leningen niet worden terugbetaald. De bijdrage aan het weerstandsvermogen bedraagt naar verwachting maximaal € 4 mln. Door gebruik te maken van een garantstelling kan naar verwachting € 16 mln. financieringsruimte worden gecreëerd en een financieringshefboom van minimaal 4 worden bereikt.

Voor maatschappelijke organisaties geldt dat het opbrengen van een marktconforme rente voor een lening problematisch is. De budgetten zijn er niet op ingericht en er is geen verdienend vermogen. Het plan is dat voor deze doelgroep een rentesubsidie beschikbaar wordt gesteld. De prognose is dat er in de periode 2024 tot en met 2027 € 6 mln. aan leningen aan maatschappelijke organisaties zal worden verstrekt. De gemiddelde looptijd van de leningen is 8 jaar met lineaire aflossing. De rentesubsidie bedraagt 4%. Het benodigde bedrag voor rentesubsidie bedraagt dan € 1 mln. Ook in andere provincies worden deze condities aan maatschappelijke organisaties aangeboden.

Om leningen aan te kunnen bieden voor het nemen van congestiemaatregelen moeten er aanpassingen in de statuten en de subsidiebeschikking van het energiefonds worden aangebracht. Daarnaast overweegt het Rijk om middelen beschikbaar te maken voor een soortgelijk financieel instrument. Om die reden wordt een voorstel voor besluitvorming rondom dit financieel instrument in het najaar voorgelegd.

Ontwikkelbijdrage energyhubs

Energyhubs dragen bij aan het verminderen van netcongestie en een duurzaam energiesysteem. Door gemeenten, bedrijventerreinen, de netbeheerder en de provincie is een inschatting gemaakt dat de komende jaren in de provincie Utrecht circa 40 energyhubs ondersteuning zullen vragen. De verwachting is dat eind 2027 ongeveer 20

operationeel zijn. Voor een energyhub moet onder andere een rechtspersoon worden opgericht, een samenwerkingsovereenkomst worden afgesloten door de deelnemende partijen en een technisch ontwerp op maat worden gemaakt waarin ook een energiemanagementsysteem moet worden opgenomen voor het managen en verrekenen van energiestromen tussen de deelnemers.

Voor deze ontwikkeling zal in ieder geval (veel) procesgeld nodig zijn. De betrokken bedrijven en instellingen kunnen dat niet volledig financieren. Een ontwikkelbijdrage ten behoeve van de voorbereidende fase is het meest geschikte instrument. De provincie kan kennis en ervaring die zij opdoet in de ene gemeente, inzetten in andere gemeenten en zo een belangrijke aanjaagrol vervullen. Naast een bijdrage van de provincie wordt ook door de gemeente en de betrokken bedrijven geïnvesteerd in de voorbereidingsfase.

De voorbereidingskosten worden op circa € 300.000 per energyhub geschat. Het plan is dat daarvan een derde door de provincie wordt gedragen. Het gaat dan om een bedrag van circa € 4 mln. De bijdrage bestaat uit het verstrekken van subsidies via de USET-regeling en het beschikbaar stellen van kennis en kunde via door de provincie ingehuurde experts. Vanuit het Landelijk Actieprogramma Netcongestie wordt ook gesproken over het beschikbaar stellen van middelen waardoor de benodigde bijdrage voor ondernemers, gemeenten en provincies, lager kan uitvallen.

Door de bijdragen van gemeenten en bedrijven wordt een multiplier op de investering van 3 gerealiseerd. Door de energyhub worden andere investeringen mogelijk gemaakt, zoals de uitbreiding van bedrijvigheid en verduurzaming (zon-op-dak, elektrificatie van mobiliteit en bedrijfsprocessen).

Er wordt rekening gehouden met gemiddeld 10 bedrijven en instellingen per energyhub. Bij 40 energyhubs wordt dan ondersteuning geboden in de organisatiekosten voor energyhubs van 400 bedrijven en maatschappelijke instellingen. Een deel van deze bedrijven en maatschappelijke organisaties komt ook in aanmerking voor een investeringslening. Deze overlap wordt ingeschat op 150 bedrijven en maatschappelijke instellingen, waardoor de totale omvang van het aantal organisaties wat wordt ondersteund, wordt geschat op 650.

Grootschalige aanpak isolatie

Bijdrage collectief ontzorgingsprogramma

Conform het doel van het Nationaal Isolatieprogramma (NIP) om 1,5 miljoen koopwoningen te isoleren in de periode tot en met 2030, richten gemeenten zich op woningisolatie. De nadruk ligt daarbij op slecht geïsoleerde woningen (label E, F en G). Deze landelijke doelstelling vertaalt zich door naar een opgave van 120.000 koopwoningen in de provincie Utrecht. De gebouwde omgeving, waaronder woningen, hebben een groot aandeel in de CO₂-uitstoot in de Provincie Utrecht. Door woningen beter te isoleren daalt het gebruik van fossiele brandstoffen. Deze verduurzaming van de woningvoorraad vraagt een grote inspanning van alle gemeenten. Niet alleen om alle doelgroepen te voorzien van de juiste kennis en handelingsperspectief, maar ook om regelingen en subsidies vorm te geven, kwetsbare groepen te ondersteunen en de voortgang van de transitie te monitoren.

De energietransitie in de gebouwde omgeving gaat niet alleen over duurzaamheidsdoelstellingen in ecologische zin, maar vooral ook over de wijze waarop we deze transitie in de samenleving organiseren zodat het voor iedereen mogelijk wordt om mee te doen. Met dit aanvullende instrumentarium dragen we bij aan een vitale samenleving waarin alle inwoners mee kunnen doen met de energietransitie.

Vanuit het NIP krijgen gemeenten middelen om inwoners te helpen via de Specifieke Uitkering (SPUK) Energiearmoede en de SPUK Lokale Aanpak Isolatie. Deze middelen zijn gericht op de lagere inkomens. Er komen middelen vrij voor de huizen met een lager dan gemiddelde WOZ-waarde en een slechte verduurzamingsstaat (Label D of lager of daaraan vergelijkbaar). Uit onderzoek van het ministerie van Binnenlandse Zaken op basis van data van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijken daar ook juist de lagere inkomensgroepen te wonen. Er zijn met Prinsjesdag nog extra middelen toegezegd om "kwetsbare wijken en dorpen te verduurzamen".

De provincie ondersteunt inwoners niet rechtstreeks, maar doet dit via gemeenten met het Energie Diensten Centrum (EDC), een centrale plek waar deelnemende gemeenten samenwerken aan het realiseren van concrete projecten en programma's om woningen te verduurzamen. Het meerjarig collectief ontzorgingsprogramma (MCO-programma) is een belangrijke pijler binnen het EDC. Het doel van het MCO-programma is om met de beschikbare middelen, expertise en capaciteit zoveel mogelijk impact voor wijken en bewoners te realiseren. Het programma richt zich dus niet op wat minimaal moet, maar op wat maximaal kan. De budgetten binnen het programma worden door gemeenten zelf ingebracht. Op dit moment zijn 14 gemeenten actief betrokken bij het MCO-programma. Nog

2 gemeenten hebben aangegeven binnen een jaar te willen aansluiten. Provincie Utrecht draagt bij vanuit het EDC met capaciteit voor de coördinatie van het programma. In het MCO-programma onderscheiden we drie sub-doelgroepen:

1. Minima: eigenaar-bewoners met een laag inkomen en een woning met slechte energetische kwaliteit en lage WOZ-waarde ('energiearmoede'- doelgroep);
2. Midden-doelgroep: eigenaar-bewoners van woningen met een slechte energetische kwaliteit en lage WOZ-waarde;
3. Brede doelgroep: eigenaar-bewoners van woningen waar ten minste één verduurzamingsmaatregel getroffen moet worden.

Voor doelgroep 1 (de kleinste doelgroep) is de meeste subsidie en begeleiding gereserveerd. In 2025 en 2026 komen voor gemeenten aanvullende financieringstranches beschikbaar voor het NIP, waarmee deze doelgroep bediend kan worden. Doelgroep 3: Brede doelgroep: deze doelgroep profiteert van de ontzorging die collectief wordt aangeboden maar heeft geen extra financiële prikkel nodig om tot verduurzaming over te gaan.

Bij doelgroep 2 blijft de verduurzaming van het woningbezit achter. Vanuit systemisch perspectief en om de energietransitie te versnellen is het wel belangrijk om ook deze doelgroep actief te krijgen om hun woning te verduurzamen. Dit heeft ook een effect op de kans van slagen, de snelheid en de kostprijs van grootschalige wijkaanpakken en daarmee de snelheid van de energietransitie in de provincie Utrecht.

Voor doelgroep 2 zijn leningen beschikbaar met vriendelijke voorwaarden bijvoorbeeld vanuit het warmtefonds, en gemeentelijke duurzaamheidsleningen. De doelgroep is ondanks de aantrekkelijke lening terughoudend met het aangaan van leningen voor verduurzaming. Er is een grote aversie tegen lenen en de noodzaak voor de bewoners om stappen te zetten in het verduurzamen van woningen valt weg nu de energieprijzen weer snel zijn gedaald. Verder stimuleren van leningen voor de doelgroep lijkt daarom niet effectief.

Een nieuwe leningvariant voor deze doelgroep zal dus naar verwachting niet tot versnelling leiden van de energietransitie in de provincie Utrecht. In het [rapport van Fakton en TNO](#) wordt op pagina 32, subsidie als financieel instrument voor grootschalige isolatie voorgesteld. In lijn met dit advies wil de provincie Utrecht met een subsidie bijdragen aan de versnelling en opschaling van het MCO-programma.

De extra middelen voor het MCO-programma worden ingezet om 8.000 huiseigenaren te stimuleren meerdere verduurzamingsmaatregelen tegelijk te nemen. Hiervoor wordt eerst een technisch en financieel plan met de huiseigenaren gemaakt. De bijdrage van de provincie is aanvullend op subsidieregelingen van het Rijk en de gemeente maar is niet dekkend voor de gehele investering. Naast de subsidie zullen huishoudens zelf ook moeten investeren of daarvoor lenen. Het MCO-programma heeft een looptijd van minimaal 4 jaar waarbij we de optie openhouden om 2 keer met een jaar te verlengen. Huiseigenaren krijgen een advies over alle maatregelen die nodig zijn voor een gasloze woning. Als het effect van een eerste verduurzamingsstap zichtbaar is op de energierekening en merkbaar is in het wooncomfort kan dit inwoners vertrouwen geven om vervolgmaatregelen wél op basis van de beschikbare duurzaamheidsleningen te financieren. Bewoners worden hierin actief begeleid.

De provincie verstrekt de subsidie via het MCO-programma en sluit zo aan bij de aanpak van gemeenten voor het toewijzen van de subsidies aan de doelgroep. Het EDC ondersteunt in deze aanpak. Er wordt een gefaseerde aanpak voorgesteld. Fase 1 betreft de eerste 14 gemeenten (ongeveer 45% van de doelgroep). We laten hierbij de mogelijkheid open dat nog 2 gemeenten die hun interesse hebben aangegeven later aansluiten in deze fase, hiermee kunnen we bijna 60% van de doelgroep bereiken. Er is in deze fase € 5 miljoen subsidie nodig voor extra verduurzamingsinvesteringen, en € 1 miljoen aan procesgeld, voornamelijk voor technisch en financieel advies. Voor het procesgeld loopt een subsidieaanvraag in Europa. Hiermee kunnen naar verwachting 4000 extra verduurzamingsmaatregelen worden genomen. Door op dezelfde wijze in fase 2 ook de overige gemeenten te bedienen, komen er nog 4000 extra verduurzamingsmaatregelen bij en is de totale benodigde financiering € 12 miljoen. Omdat er gebruikt gemaakt kan worden van ongeveer € 2 miljoen aan Europese subsidies (Elena) voor procesgeld, komt dit uit op een totale investeringssubsidie van € 10 miljoen.

De verwachte gemiddelde eerste verduurzamingsinvestering van huiseigenaren in de doelgroep bedraagt € 5.000 (ex BTW) per woning. Het betreft dan maatregelen zoals spouwmuurisolatie, vloerisolatie, dakisolatie, glas en ventilatie. Bewoners, gemeente, provincie en het Rijk dragen zorg voor de financiering van de maatregelen. Hierbij wordt de gemeentelijke subsidie met gemiddeld € 250 aangevuld tot maximaal € 1000 (gemiddeld € 250 voor maatregel 1) als ze ook een 2^e maatregel nemen. Ook voor deze 2^e maatregel vult de provincie het eventuele

subsidiebedrag aan tot € 1000. Daarbij wordt ook gebruik gemaakt van de nationale Investeringsubsidie Duurzame Energie (ISDE) en leningen van het nationale Warmtefonds. Er wordt dan een multiplier gerealiseerd van 3 op de provinciale subsidie. Hiermee bouwen we door op de ontzorgingsaanpak die we al hebben opgebouwd in het MCO-programma en stimuleren we woningeigenaren om direct twee stappen te nemen.

Na fase 1 wordt de aanpak geëvalueerd waarbij wordt gekeken of de energietransitie in de provincie Utrecht is versneld doordat:

- er in fase 1 van dit project 4000 extra duurzaamheidsmaatregelen worden genomen door huishoudens die vallen in doelgroep 2;
- de bijdrage van de provincie leidt tot een hefboom van minimaal 3 en voor elke provinciale euro minimaal 3 euro uit andere bronnen gefinancierd wordt.

De uitkomsten van de evaluatie van fase 1 en eventuele bijstellingen die op basis van de evaluatie worden gedaan zullen middels een statenbrief met Provinciale Staten in juni 2026 worden gedeeld.

Grootschalige elektriciteitsopwekking

Ontwikkelingen collectieve duurzame elektriciteitsopwekking

Het ontwikkelen van duurzame energieopwekking vraagt om miljoeneninvesteringen. Het uitgangspunt van de provincie is conform amendement 22 'Lokaal eigendom' dat bij opwekprojecten minimaal 50% in lokaal eigendom wordt ontwikkeld. Voor windenergie is daarom ook een Beleids- en toetsingskader lokaal eigendom bij windenergieprojecten opgesteld dat in mei 2024 aan PS ter vaststelling wordt aangeboden.

Inwoners zijn vaak georganiseerd in lokale energiecoöperaties. Deze energiecoöperaties werken samen met private partijen. Voordat geïnvesteerd kan worden in een windmolen of zonneveld zijn onderzoeks- en voorbereidingsactiviteiten nodig. Deze kosten zijn voor jonge energiecoöperaties meestal nog niet op te brengen. Daarom hebben het Rijk en een aantal provincies een Ontwikkelfonds opgezet. Dit fonds verstrekt risicodragende leningen. Als een voorbereidingstraject slaagt geldt een verplichting tot terugbetaling met opslag voor rente en risico.

Momenteel hebben energiecoöperaties in Utrecht voor 12 zonprojecten en 2 windprojecten een ontwikkeling aangevraagd. Fondsmanager Energie Samen verwacht op korte termijn 3 nieuwe aanvragen voor grotere projecten van energiecoöperaties uit de provincie Utrecht. Hiermee is het Utrechtse deel van het fonds benut en kunnen er pas weer nieuwe projecten gehonoreerd worden als er middelen terugvloeien naar het fonds van gerealiseerde projecten of als het fonds wordt opgehoogd met aanvullend vermogen. Het ophogen van het Ontwikkelfonds draagt ook bij aan de uitvoering van de moties [58 'Iedereen kan meedoen'](#) en [59a 'Coöperatief provinciaal eigendom'](#).

Voor de RES doelstelling van 2,4 TWh in 2030 is, verspreid over de komende 2 jaren, ongeveer € 30 miljoen aan ontwikkelingen nodig. Bij 50% lokaal eigendom moet de helft van de kosten voor de ontwikkeling van nieuwe projecten voor zonne- en windenergie door de energiecoöperaties worden opgebracht. Het gaat dan om € 15 miljoen verdeeld over 20 grote projecten van gemiddeld € 500.000 en 20 middelgrote projecten van € 250.000. Hiervan kan ongeveer € 5 miljoen gefinancierd worden door de leden van de coöperaties. Van de resterende € 10 miljoen kan naar verwachting € 2,5 miljoen worden ingevuld met middelen die terugvloeien uit eerdere projecten van het Ontwikkelfonds. Uit deze berekening volgt dat er een aanvullend bedrag van € 7,5 miljoen nodig is. De inschatting is dat een ophoging van € 5 miljoen voor ontwikkelingen vanuit de provincie Utrecht nodig zal zijn. Daarnaast worden gesprekken gevoerd met het ministerie van EZK met als inzet dat zij minimaal € 2,5 miljoen toevoegen, waarmee het totaal benodigde kapitaal wordt bereikt. De coöperatieve projecten die met de aanvullende inleg ontwikkeld kunnen worden kunnen 0,75 TWh opwekken. Dit is voldoende voor het elektriciteitsverbruik van ongeveer 270.000 huishoudens.

Het bestaan van het Ontwikkelfonds stimuleert energiecoöperaties om ook zelf geld op te halen bij haar leden. Zo heeft de coöperatie Rijne Energie in de gemeente Utrecht die gebruik maakt van het Ontwikkelfonds ook € 465.000 aan participaties bij leden opgehaald. Het Ontwikkelfonds heeft dus een belangrijke hefboomwerking naar energiecoöperaties, maar ook naar het Rijk en naar private investeringen in de ontwikkeltrajecten. Het fonds is revolverend. Als de ontwikkelde projecten tot uitvoering komen, worden de leningen terugbetaald met een opslag voor kosten van rente en risico. Het geld kan dan opnieuw worden ingezet voor een ontwikkeling voor een nieuw project. Met een renteloze lening van € 5 miljoen van de provincie Utrecht aan het revolverende Ontwikkelfonds komt door bijdragen van inwoners, het Rijk en private partijen, € 22,5 miljoen aan vermogen voor ontwikkelingen

beschikbaar. Als de activiteiten van het fonds eindigen vloeit de lening en eventueel rendement terug naar de provincie Utrecht. De verwachting is dat dit revolverend fonds rond 2030 beëindigd kan worden.

Impact van dit plan

Het aanvullend financieel instrumentarium leidt tot versnelling van de energietransitie door:

- een bijdrage aan de ontwikkeling van duurzaam opgewekte energie voor circa 270.000 huishoudens;
- een bijdrage aan de verduurzaming van de woningen van circa 45.000 huishoudens;
- een bijdrage aan de verduurzaming van circa 650 maatschappelijke instellingen en bedrijven.

Daarnaast heeft het een positieve invloed op:

- het verminderen van netcongestie waardoor ruimte ontstaat voor nieuwe aansluitingen;
- het mogelijk maken van economische en maatschappelijke ontwikkelingen;
- het aanjagen van innovatie en investeringen in de Utrechtse economie.

Met het inzetten van de genoemde instrumenten worden ook andere financieringsbronnen aangetrokken (hefboomwerking). Het betreft de volgende bronnen en indicatieve bedragen:

- € 48 mln. van het Rijk aan leningen, investeringen en subsidies;
- € 2 mln. van Europa aan subsidies;
- € 7 mln. van gemeenten aan leningen en subsidies;
- € 8 mln. van inwoners aan investeringen;
- € 35 mln. van de private sector aan leningen en investeringen.

Dit betreft de directe investeringen. Daarnaast leiden deze financiële instrumenten tot een veelvoud aan investeringen bij de daadwerkelijke realisatiefase van duurzame opwek, warmtenetten, netcongestieoplossingen en isolatiemaatregelen.

Met het inzetten van de genoemde instrumenten bouwen we voort op bestaande structuren:

- Ontwikkelfonds energiecoöperaties voor de financiering van collectieve duurzame energieopwekking
- Energiefonds Utrecht voor de financiering van netcongestiemaatregelen
- Utrechtse Subsidieregeling Energietransitie (USET) voor financiering ontwikkeling energyhubs
- Energie Diensten Centrum voor financiering woningisolatie

De genoemde financiële instrumenten worden ook in andere provincies toegepast. Bij de ontwikkelingen voor duurzame energie trekken we samen op met het Rijk en 5 andere provincies. Voor het onderzoek naar een warmte ondersteuningsbedrijf trekken we op met 3 andere provincies. Veel provincies hebben een energiefonds waarmee ze leningen aanbieden aan MKB bedrijven en maatschappelijke organisaties en een subsidieregeling om prioritaire ontwikkelingen te ondersteunen. Met een energiedienstencentrum loopt de Provincie Utrecht voorop, maar ook dit initiatief wordt in andere provincies overwogen.

Financiën en organisatie

In paragraaf 6.2 van het coalitieakkoord is opgenomen: “We investeren aanzienlijk in de versnelling van de energietransitie. Deze investering is mede gericht op het aantrekken van landelijk en Europees budget (cofinanciering), fondsvorming en garantstelling”. In de financiële paragraaf in hoofdstuk 12 is een bedrag opgenomen van € 50 mln. voor investeringen en fondsen.

Hieronder een overzicht van de omvang van het totale voorgestelde instrumentarium.

Omvang financieel instrumentarium in € miljoen		
Thema	Instrumenten	omvang
ondersteuning lokale publieke integrale warmtebedrijven door UWO	bijdrage in organisatiekosten, verstreken eigen vermogen en ontwikkelingen	13,7
omgaan met netcongestie	investeringsleningen, rentesubsidie en bijdrage ontwikkelkosten energyhubs	21
grootschalige aanpak isolatie	bijdrage aan meerjarig collectieve ontzorgingsprogramma	10
grootschalige elektriciteitsopwekking.	ontwikkelening	5
Totaal		49,7

Het plan van in totaal € 49,7 mln. bestaat voor € 32,9 mln. uit revolverende leningen en verstrekkingen van eigen vermogen die opgenomen worden op de balans en voor € 16,8 mln. subsidies en bijdragen in kosten die opgenomen worden in de exploitatie van het programma 4 Energietransitie.

De leningen worden verstrekt aan revolverende fondsen. Dit houdt in dat het kapitaal gedurende de looptijd van het instrument, meerdere keren kan worden ingezet en aan het einde van de looptijd van het instrument weer terugvloeit naar de provincie. Die terugbetaling wordt lager als leningen niet worden afgelost en hoger als de leningen worden terugbetaald en rentevergoedingen worden betaald. Om het risico van een lagere terugbetaling af te dekken wordt een toevoeging gedaan aan het weerstandsvermogen.

Het verstrekte eigen vermogen is een investering en blijft eigendom van de provincie Utrecht, maar zal naar verwachting voor een zeer lange periode in aandelen aangehouden worden. Hiervoor worden in de toekomst oplopende dividendinkomsten verwacht.

In dit plan wordt voor het onderstaande deel van de instrumenten gevraagd om middelen beschikbaar te stellen uit de saldireserve:

Omvang financieel instrumentarium in dit voorstel in € miljoen						
Thema	Instrument	2024	2025	2026	2027	Totaal
omgaan met netcongestie	bijdrage ontwikkelkosten energyhubs	1,00	1,00	1,00	1,00	4,00
grootschalige aanpak isolatie	bijdrage aan MCO programma EDC	2,00	3,00	4,00	1,00	10,00
grootschalige elektriciteitsopwekking.	Ontwikkelening	2,50	2,50			5,00
Totaal		5,50	6,50	5,00	2,00	19,00

Voor de doorrekening naar de begroting zijn de (kapitaal)lasten van belang. Een garantstelling, lening, of verstrekking van eigen vermogen leidt tot een risicovoorziening in de begroting. Er is gerekend met een toevoeging aan het weerstandsvermogen van 25% van de omvang van het instrument. Bij de definitieve uitwerking van de investering en de verwerking daarvan in de begroting wordt deze vastgesteld conform de Nota financieringsbeleid. Ontwikkelkosten en subsidies worden als lasten opgenomen in de begroting. De middelen voor de exploitatie zullen in de Zomernota 2024, Begroting 2025 en Kadernota 2026-2029 toegevoegd worden aan programma 4 Energietransitie. Tevens zal in de Zomernota 2024 en Begroting 2025 vanuit de saldireserve een afdracht aan het weerstandsvermogen worden gedaan.

Bovenstaande leidt tot de het volgende overzicht van de indicatieve lasten:

Omvang financieel instrumentarium in dit voorstel in € miljoen							
Thema	Instrument	soort	2024	2025	2026	2027	Totaal
omgaan met netcongestie	bijdrage ontwikkelkosten energyhubs	exploitatie	1,00	1,00	1,00	1,00	4,00
grootschalige aanpak isolatie	bijdrage aan MCO programma EDC	exploitatie	2,00	3,00	4,00	1,00	10,00
grootschalige elektriciteitsopwekking.	Ontwikkelening	balans	0,63	0,63			1,25
Totaal			3,63	4,63	5,00	2,00	15,25

De provincie gaat overeenkomstig het vastgestelde Treasurystatuut uit van totaalfinanciering. Dat wil zeggen dat gebaseerd op een liquiditeitsprognose bij de kadernota en met name de begroting, de hoogte van de externe financiering en de rentelast wordt bepaald. Mogelijke rentelasten voor de totale financiering komen ten laste van de algemene middelen en worden met een renteomslag toegerekend aan alle programma's. Het berekende rentebedrag bedraagt € 0,68 mln. Dit is indicatief en gaat uit van een volledige externe financiering van het benodigde vermogen. Rentelasten zijn structureel en lopen door na 2027, deze worden gecompenseerd door rentevergoedingen op de leningen en dividendopbrengsten uit het verstrekte eigen vermogen.

Het bovengenoemde instrumentarium vraagt capaciteit voor uitvoering, beheersing en onderhoud. Omdat de uitvoering is belegd bij bestaande organisaties zal dit een zeer beperkt effect hebben op uitvoeringscapaciteit binnen de provincie Utrecht en hoeft er voor bovenstaande instrumenten geen extra budget voor uitvoeringskosten te worden gereserveerd.

Voor de lasten van de uitvoering van het aanvullende instrumentarium is een reservering gemaakt van € 25 mln. in de saldireserve. Het resterende bedrag van € 9,75 mln. blijft gereserveerd voor de lasten van de andere voorgestelde instrumenten waarvan de besluitvorming op een later moment volgt.

Op dit moment is het nog niet mogelijk om de financiële, fiscale en juridische consequenties en risico's van alle instrumenten volledig in beeld te hebben. Voor deze instrumenten is ook geen definitieve dekking aan te geven.

De financiële middelen voor een Utrechts Warmte Ondersteuningsbedrijf kunnen, als de nadere onderbouwing en risicoanalyse beschikbaar is, ter besluitvorming worden voorgelegd. De planning is dat in het derde kwartaal van 2024 de intentieovereenkomst wordt gesloten en in het tweede kwartaal van 2025 de samenwerkingsovereenkomst. De financiële consequenties van dit instrument zijn:

- Revolverend fonds voor ontwikkelingen voor de ontwikkelfase van warmtenetten van € 2,4 mln. De lening aan het fonds is een incidentele uitgave van € 2,4 mln. Op de balans zal de post financiële vaste activa met € 2,4 mln. toenemen en de post liquide middelen voor hetzelfde bedrag afnemen. Het risico bestaat dat de lening niet geheel wordt terugbetaald. Vandaar dat een afdracht het weerstandsvermogen wordt voorzien. Deze afdracht wordt gedekt uit de saldireserve.
- Het voornemen is om voor de opstartkosten van het warmteondersteuningsbedrijf een subsidie van € 1,8 mln. te verstrekken. Dit zijn exploitatiekosten en een incidentele uitgave. Deze incidentele uitgave wordt in de begroting gedekt uit de saldireserve.
- De participatie in het UWO leidt tot een incidentele uitgave van € 3,2 tot 9,5 mln. Op de balans zal de post financiële vaste activa naar verwachting met hetzelfde bedrag toenemen en de post liquide middelen voor hetzelfde bedrag afnemen. Het risico bestaat dat de waarde van de aandelen daalt. Vandaar dat er waarschijnlijk een afdracht aan het weerstandsvermogen zal plaatsvinden. Deze afdracht wordt gedekt uit de saldireserve.

De investeringsleningen voor netcongestiemaatregelen vragen een aanpassing van de subsidiebeschikking en een aanpassing van de statuten van het Energiefonds Utrecht in verband met de rentesubsidie en de langere looptijd van de leningen voor maatschappelijke organisaties. De besluitvorming over het beschikbaar stellen van financiële middelen kan naar verwachting in het vierde kwartaal van 2024 plaatsvinden. Tot dat moment kunnen leningen tegen de huidige condities worden aangevraagd bij het energiefonds en uit het huidige fonds worden gefinancierd.

De ondersteuning van de ontwikkeling van energyhubs is al gestart en de middelen daarvoor zijn op korte termijn nodig. Deze kunnen door middel van een inkoopovereenkomst of door het gebruik van de bestaande subsidieregeling worden ingezet.

De uitvoering van het financieringsinstrument voor grootschalige isolatiemaatregelen kan direct in werking treden via het MCO programma van het EDC.

Voor de ontwikkelingen duurzame elektriciteitsopwekking is het plan om dit financiële instrument zo spoedig mogelijk beschikbaar te stellen. De financiële consequentie van de ontwikkeling is een incidentele uitgave van € 5 mln. Op de balans zal de post financiële vaste activa met € 5 mln. toenemen en de post liquide middelen voor hetzelfde bedrag afnemen. Het risico bestaat dat de lening niet geheel wordt terugbetaald. Vandaar dat een afdracht van € 1,25 mln. aan het weerstandsvermogen plaatsvindt. Deze afdracht wordt gedekt uit de saldireserve. De rente op de lening bedraagt 0%. De business case laat zien dat de lening terugbetaald wordt. Uitgaande van het voorzichtigheidsprincipe wordt vooralsnog geen rekening gehouden met rentebaten.

Risicovoorziening

De kans bestaat dat een deel van de leningen niet of gedeeltelijk terugbetaald wordt. Om dit risico op te vangen wordt een risicovoorziening of reservering gedaan.

De leningen zullen worden verstrekt aan revolverende fondsen. Deze worden afgelost bij de beëindiging van het fonds. Bij de aflossingen vindt ook de verrekening van het fondsresultaat plaats. Dit fondsresultaat bestaat uit de optelsom van afschrijvingen op leningen door zogenaamde defaults en uit rente en risicobetalen die zijn ontvangen van de leningnemers van het fonds. Alle terugstorting vinden plaats na 2027.

Een groot deel van de kapitaallast betreft de opbouw van weerstandsvermogen, dat weer vrijvalt als leningen aan fondsen volledig worden terugbetaald. Hieronder is een staatje opgenomen van de huidige en de ingeschatte nog te storten bedragen voor het volledige instrumentarium in het weerstandsvermogen:

Risicoreservering energietransitie in € mln	huidig	2024	2025	2026	2027
Saldo einde jaar	4,00	4,63	8,70	10,98	13,60

De definitieve storting in de reserve weerstandsvermogen wordt vastgesteld op basis van financiële- en risicoanalyses die bij de uitvoering van de dit plan zullen worden gemaakt. De risicoanalyse wordt ook integraal op provinciaal niveau gemaakt omdat risico's zich spreiden over meerdere instrumenten en beleidsdoelen. Bij het Energiefonds is het initiële weerstandsvermogen van € 4 mln. de afgelopen 4 jaar onaangetast.

Voor de ontwikkelingen en de investeringsleningen geldt dat het beschikbaar fondsvermogen revolverend kan worden ingezet, waardoor het ook na 4 jaar nog kan worden gebruikt. Ontwikkelingen worden na gemiddeld 4 jaar afgelost, waarbij ook de rentebetaling wordt gedaan. Als het fondsvermogen van de ontwikkelingen duurzame opwek niet opnieuw wordt ingezet zal naar verwachting rond 2030 een terugstorting van het fondsvermogen van € 5 mln. plaatsvinden, aangevuld met een rentevergoeding. Op dat moment kan ook de risicoreservering vrijvallen.

Voor de garantiefaciliteit investeringsleningen voor netcongestiemaatregelen geldt dat de beëindiging van de faciliteit verwacht wordt in 2037.

Voor de verstrekking van kapitaal aan het UWO geldt dat hiervoor eerst aanvullende besluitvorming plaatsvindt naar aanleiding van de aanvullende verkenning die in opdracht van Gedeputeerde Staten is gestart.

Bij de effectuering van dit plan wordt gewerkt conform de Nota Financieringsbeleid en het Addendum Deelnemingen.